

Lars Huldén, diktaren som i sina psalmer ger röst åt de trolösa

Forskare i första hand, men diktandet också viktigt • Munsala och dialekten spelat stor roll

Lars Huldén är född den 5 februari 1926, det vill säga på Runebergsdagen. Enligt folkbokföringen är även hans födelseort densamma som nationalskaldens, alltså Jakobstad.

Det stämmer så till vida att han kom till världen på sjukhuset i Jakobstad, men hans föräldrar bodde på Nörråkers i Monå by i Munsala och där växte han också upp. Men det passar givetvis alldeles utmärkt för en som ägnat mycket forskartid åt Runeberg och hans diktning att vara född i Jakobstad den 5.2.

Munsala och dess dialekt bestämmande

Nörråkers i Monå är och förblir en kär plats dit han återvänder varje sommar.

– Min hembygd och dess dialekt har varit bestämmande för hela mitt liv. Att jag behärskade en dialekt var också en av orsakerna till att jag började ägna mig åt nordiska språk.

Hans doktorsavhandling i nordisk filologi 1957 bar rubriken ”Verbbojningen i Österbottens svenska folkmål”.

Han har också gett sig på det inte alldeles lätta konststycket att skriva dikter på dialekt. År 1977 kom diktsamlingen *Heim/Hem*, där dikterna förekommer parallellt både på Munsaladialekt och i ”översättning” till normal-svenska.

– Jag har funderat mycket på hur man ska skriva dialekt för att komma så nära som möjligt. Det är bland annat viktigt att man skiljer på kort och lång vokal. De olika å-ljuden i Munsaladialekten är svåra.

Granne med Reinhold Nylund

Eftersom Lars Huldén är upp-vuxen på Nörråkers innebär det att hans familj var granne med baptistprofilen och -predikanten Reinhold Nylund.

– Jag minns honom som en klok man, som jag tyvärr pratade alltför lite med.

Baptismen var en av flera starka rörelser i Munsala under Huldéns uppväxt.

– Baptisternas bönhus stod ju i Monå och pojarna i byn slank in dit allt som oftast när det var kallt.

Han tycker att bönhuset kunde skyddas och få stå kvar bevarat, men förstår samtidigt att det inte finns så många kvar i byn som har ork att ta hand om det.

– Den baptistiska väckelsen delade byn i två läger. Det var inte så bra, men kanske nödvändigt. Jag har i alla fall en stor respekt för baptismen.

Munsalaborna präglade av hav och emigration

– Munsalaborna är präglade av

sjön och av emigrationen. Berättelserna man fick höra som barn handlade mycket om Amerika och kontakten med fjärran land var mycket levande i hembygden.

Politiskt var man splittrad, mellan sjöbyarnas radikaler och de mera konservativa i kyrkbyn och Pensala.

– Föreningsrörelserna var starka i Munsala. Min pappa Evert grundade till exempel en fredsförening 1919. Pappa hade en tro på att människan en gång ska ta sitt förnuft till fånga. Han var en idealist. Jag avundas honom ibland. Genom utbildning har jag själv blivit skeptiker.

Debuterade som diktare 1958

Sedan debuten 1958 med *Dräpa näcken* har det blivit närmare fyrtio egna böcker av vilka största delen är diktböcker. Dessutom tillkommer ett antal pjäser och skådespel samt översättningar av andras texter. Han är känd bland annat för sina Shakespearetolkningar och för den svenska översättning av nationaleposet Kalevala han gjorde tillsammans med sin son Mats Huldén.

Flera betydande utmärkelser har han fått som erkänsla för sitt författarskap, bland annat Svenska Akademiens nordiska pris 2000.

Han har hela tiden stått på två ben så till vida att han parallellt med sitt skönlitterära författarskap även arbetat akademiskt – 1964-1989 var han professor i nordiska språk vid Helsingfors universitet. Som forskare har han ägnat sig åt fyra huvudområden, författarna Carl Michael Bellman och Johan Ludvig Runeberg samt svenska dialekter och ortsnamn.

Ny utgåva på gång med dikter i urval

Nästan alla Huldéns diktböcker är idag slutsålda och mycket svåra att få tag på. Han håller därför på med ett fylligt urval av all sin diktning. Det blir en utgåva med omkring 500 av de sammanlagt 1200-1300 dikterna. Alla diktböckerna kommer troligen att vara representerade i urvalet, men gallringen är strängare bland dikterna före 1973.

– Herdedikter som kom ut 1973 är jag nöjd med. *Mellan jul och ragnarök* tycker jag också om, även om den inte fick så bra kritik när den kom 1984. Och på 20 år har jag inte blivit klokare.

Diktandet började som hobby

Dikt skrivandet började som en hobby, samtidigt som han satsade på forskningen. Diktade gjorde han på kvällarna när han hade tid, men tog inte så allvarligt på det. Det var inte förrän 1973 som han insåg att diktandet också var

SCHILDTS BILDARKIV

För Lars Huldén har Munsala och dess dialekt stor betydelse. Som forskare har han ägnat sig åt bland annat svenska dialekter och ortsnamn. Som diktare har han skrivit även på dialekt.

väldigt viktigt. Han betraktar sig ändå fortsättningsvis som forskare i första hand.

Som författare vill man sätta någon form av ”arkeologiskt avtryck”, menar han.

– En dikt kan betraktas som ett sorts avdrag av dig själv. Det gäller att inte fastna i konventioner utan att vara sig själv.

Skriva på beställning speciell utmaning

Lars Huldén är bred som författare och rör sig lika hemvant bland finstämd poesi som bland högstämde festdikter. Festdikterna är beställningsarbeten och en genre som han blivit ganska ensam om.

– De flesta poeter vill helst inte skriva på beställning, men jag har varit road av det för det gör att jag kan vända mig till en publik vars sammansättning jag känner ungefär.

En festdikt kräver ett visst mått av formellt grepp, men Huldén är alltid mån om att i det formella bjuda lyssnarna på något överraskande.

Festdikterna har följt med ända sedan 1964 när han ombads skriva en promotionsdikt för filosofiska

fakulteten vid Helsingfors universitet.

Röster om krig och fred känns ännu fräsch

Ett av de beställningsarbeten han är mest tillfreds med är *Röster om krig och fred*. Det beställdes av Helsingfors svenska fredskommitté och framfördes den 7 december 1975.

– Det känns fortfarande som något av det väsentligaste jag skrivit. Jag hade också en sällsynt uppmärksam publik.

Dessa texter, som består av både dikter och prosastycken, trycktes senare i tidskriften *Horisont* men utkom inte i bokform förrän de ingick i samlingsvolymen *Vers och prosa under ganska många år*, som utgavs 1997 av samfundet Sverige-Finland i en serie där bemärkta författare ombads göra ett urval av sitt författarskap. Texterna som ingår är försedda med kommentarer av författaren själv och kan därför samtidigt fungera som introduktion till det Huldénska författarskapet.

Sätter stor punkt den 1 november

En färsk beställning av en festdikt har han under bearbetning. Det är

Svenska Handelshögskolan i Helsingfors som beställt en festdikt till ett promotionstillfälle den 29 oktober.

Det torde bli det sista beställningsarbetet, eftersom han har satt en stor punkt den 1 november. Det blir en sorts ny pensionering. Sedan sin egentliga pensionering den 1 augusti 1989 har han nämligen inte haft en ledig dag, så han tycker det är dags att ta det lite lugnare. Han fyller trots allt 80 om ett par år.

Poeten väntar på rätta känslan i näsan

– Det gäller för en poet att vara lat och vänta på infallen och på den ”rätta känslan i näsan”. Jag har haft svårt att få utrymme för det med mitt späckade program.

”Det lyckliga infallets poesi” gällde också Runeberg som är en av de litterära gestalter i historien som Huldén ägnat mest tid i sin forskning.

– Runebergs tidiga diktning, som ”Idyll och epigram” är till stora delar exempel på det. Senare flydde han in i former som var så svåra att han med möda lyckades fylla dem själv.

Lars Huldén har även bearbetat tre av Runebergs psalmer.

– Av all diktning är det bara psalmerna som bearbetas för att passa ett förändrat språk. I princip är det omöjligt. Det enda raka vore att skriva helt nya texter. Å andra sidan appellerar de gamla kända till många fortfarande.

Översättningen av Kalevala tog två år

Orsaken till att Huldén de senaste åren saknat den för en poet så viktiga väntetiden, är bland annat att han under 90-talet haft flera stora projekt på gång. Översättningen av Kalevala tog till exempel två hela år.

– Att översätta andras verk är en helt annan typ av brottning med språket än att skriva egna texter.

Han håller just nu på att sätta sista handen vid de nya kommentarerna till Runebergs dramatik. Texterna gav han ut redan -66, så han tycker det är på tiden att de nu kompletteras av de kommentarer han aldrig hann göra då. Före midsommar hoppas han ha det arbetet klart.

Profana psalmer för trolösa kristna

Trots att han inte är någon bekännande kristen – eller kanske just därför – har Lars Huldén fått en hel del uppmärksamhet för sin psalmdiktning. Det började egentligen i april -77 när han blev uppringd av en redaktör på Kyrkpressen som bad honom uttala sig om den sittande psalmbokskommitténs betänkande.

– Jag läste igenom det och upp-

Det gäller för en poet att vara lat och vänta på infallen och på den "rätta känslan i näsan".

Lars Huldén

täckte att det fanns en del luckor som egentligen borde fyllas. Så jag skrev en del psalmer som jag tyckte saknades, bland annat en med rubriken "Vid en hunds begravning".

Samarbete med Kaj-Erik Gustafsson

Psalmerna – alla utom hundpsalmen – fick han sedan användning för i det oratorium om Tomas tvillingen som han skrev tillsammans med Kaj-Erik Gustafsson i början av 80-talet. Kaj-Erik Gustafsson hade han tidigare samarbetat med i manskörssammanhang och nu hade denne fått en beställning på ett oratorium från Finlands svenska kyrkosångarförbund.

Tomasoratoriet uruppfördes i Korsholms kyrka 1985. Oratoriet innehåller bland annat psalmen *Jag har ett hem* (eller *Andlig visa* som den ursprungligen hette), som direkt gjorde stor succé och senare kom in i psalmboken och återfinns som nr 584.

– Psalmen återkom då och då under oratoriet och när den sedan sjöngs i sin helhet på slutet hade församlingen hunnit lära sig den. Det var en mäktig känsla att uppleva hur 800 körsångare och en fullsatt kyrka tillsammans stämde in.

Psalmmaterialet togs också senare med i boken *Psalmer för trolösa kristna* som kom ut 1991. Om den diktsamlingen berättar Huldén att den riktar sig till det breda skikt som har en religiöst rituell ram, men ingen direkt gudstro.

– Jag hör väl själv till dem, även om jag alltid intresserat mig för berättelserna.

Kyrkodramat Jona för Wasa Sångargille

Huldén och Gustafsson fick några år senare av Wasa Sångargille och dess dirigent Stefan Wikman en beställning på ett kyrkodrama.

– Jag föreslog att det kunde handla om Jona med de vanliga mänskliga svagheter. Det är en kort och intressant berättelse, som jag dessutom kompletterade med en liten kärlekshistoria som inte finns i Bibelns version.

Också Jona blev en framgång när den så småningom uppfördes. Den finns kvar på körens repertoar och man ska i juni på turné med verket till Stockholm och Reykjavik.

I höst kommer Sångargillet för övrigt att börja öva in ett nytt verk av Huldén och Gustafsson. Det är tänkt att ha premiär nästa vår och har namnet *Ispalatset*.

PETER SJÖBLOM

Vill man ha en överblick över Lars Huldéns utgivning kan man t ex gå in på www.schildts.fi/LarsHulden.htm

b Liv i gemenskap

Dietrich Bonhoeffer är känd som präst och motståndsmän i kampen mot nazismen. I prästseminariet i Finkenwalde levde han tillsammans med en grupp unga teologer. Den bok som nu getts ut av Libris har en annan tyngd, när man ser den mot den bakgrunden. "Ett liv i gemenskap" är inte en teori, det hör ihop med en vardag han själv genomlevt.

Författaren visar på de enorma krafter som lösgörs där kristna vågar leva i närkontakt med varandra. Det är inte ett problemfritt liv, men det är en bekännelse till det kristna livet, som inte kan ses där den enskilde lever i isolering. Han betonar att grunden är att vi lever i Kristus och möter varandra som syskon i Kristus. När vi vågar vara så svaga som vi egentligen är, kan gemenskapen återspegla Gudsrikets verklighet. Han talar om att bära varandras bördor, att verkligen lyssna till den andra, att våga bekänna synder och uppleva förlåtelse. Den bekända synden har mist sin kraft.

"Synlig gemenskap är en nåd. Fysisk närvaro av andra kristna är en oförläpelig källa till kraft och uppmuntran för den som tror. Kristet broderskap är inget ideal, utan en gudomlig verklighet.

Ju mer vi lär oss att se all gemenskaps grund, kraft och löfte i Jesus Kristus allena, desto bättre eftersinnande lär vi oss också att förstå gemenskapen och bedja och hoppas för den.

Att bedja tillsammans är det mest normala av allt i kristet gemenskapsliv... En kristen gemenskap går under om inte alla ber för varandra.

Bär man, så vet man sig buren, och endast i denna kraft orkar man bära själv."

Bonhoeffer talar lågmält om hur en kristen kan få i uppdrag att förmana en annan. Hur svårt det än är hör det till den sanna gemenskapen.

Andakten bestående av sång, bibeltexter och bön är det centrala och outslitliga i gemenskapen. Bibelordet

är det enda vi inte tröttnar på i längden. Förbönen ger glädje åt Gud och människor. Sången skall vara texter i harmoni med Bibeln och de frambärs till Skaparen.

Dietrich Bonhoeffer
ETT LIV I GEMENSKAP
– DÄRFÖR BEHÖVER
KRISTNA VARANDRA
Bokförlaget Libris 2003

HJ

Sanningar och gömställen

Larsåke W Persson har gett ut en självavårdsbok om att säga som det är. Boken är mycket omfattande. Dels berättar han om sin egen uppväxttid i olika pastorsbostäder. Det var inte så lätt, när alla kamrater visste att han bodde i Betel. Hemma var det inte heller enkelt. Trots de många och svåra problemen har Persson lyckats komma till rätta med sin bakgrund. Tror att många skulle ha nytta av att läsa denna bok. Den talar ärligt om de svårigheter som kan uppstå i en kristen gemenskap. Om förväntningar, krav och tillkortakommanden. Men också om tillhörighet och stöd. Att författaren skriver mycket personligt ger en speciell känsla åt boken. Men när jag läst de närmare 300 sidorna, undrar jag om boken kunde ha vunnit på att förkortas en del.

I det andra avsnittet resonerar han utifrån erfarenheter i litteraturen. Vilhelm Moberg, Sven Lidman, Astrid Lindgren m.fl. är med. Följande kapitel tar upp bl.a. Förklädnader, Dag Hammarskjöld och den dolda tron.

Genom hela boken finns bibel- och psalmverser citerade, men det finns också ett särskilt område som talar om självavården i psalmbok och bibel. Han börjar i paradiset, gör axplock och slutar inför den vita tronen.

Ärlighet och förlåtelse kommer ofta fram i resonemangen, men också uppmaningen att våga sina ord. Både som bekännare och som självavårdare. Det märks tydligt att Persson under många år arbetat med människor.

Så en del citat:

Det tillhör de mänskliga

villkoren att vi ser livet endels...

Genom kontakten med Jesus och genom hans ord och berättelser fick de (utstötta) nytt, oväntat hopp.

... sitt människovärde får man inte genom att vara bäst i klassen eller vinna guld i OS.

Olika kyrkorum och olika gudstjänstformer svarar mot olika behov.

Alla – både barn och vuxna – behöver vi ett "bo" där vi kan få gömma oss och känna oss trygga. För dem som saknar en sådan tillflykt riskerar sorgen att bli hemlös, frusen och stum.

Larsåke W Persson
SANNINGAR OCH
GÖMSTÄLLEN
Bokförlaget Libris 2004

H JANSSON

Räds ej natten

Andaktsboken "Räds ej natten" är en 30 dagars bok för andlig vägledning tillsammans med Johannes av korset. Johannes av korset var en författare och poet från Spanien. Under sin livstid var han ofta på resande fot i sitt hemland och hjälpte bland annat Teresa av Avila att reformera karmelitorden. Sina största verk skrev Johannes av korset i en fängelsecell.

Andaktsboken har en speciell utformning genom att man skall arbeta med varje avsnitt under hela dagen. På morgonen läser man första delen, ofta ett kort stycke med ett andligt tema. Under dagen skall man meditera över en given vers och försöka förstå hur versen och det andliga temat hänger ihop med ens egen livssituation. På kvällen läser man slutet av kapitlet vilket kan fungera som en bön. Grundidén med boken är att läsa ett kapitel per dag. Jag läste oftast flera kapitel per dag eftersom jag tyckte att det passade mig. Personligen tycker jag att detta är en bra andaktsbok som tar upp många tidlösa teman som pengar, maktbegär och avundsjuka. Boken kan också användas som inspirationskälla för cellgrupper. För varje samling kan man välja ut ett kapitel som fungerar som tema för samlingen. Jag rekommenderar boken åt personer som är intresserade av poesi och tycker om att meditera över texter. Fascinerat man dock inte av detta är det inte säkert att man fattar tycke för boken.

RÄDS EJ NATTEN
Argument Förlag

THOMAS TAMMELIN

I spalten Livsord uppmanas skribenterna att utgå från ett bibelord.

Livsord

Michaela Granholm

Herren ser till hjärtat

Påskan kom hastigt i år igen. Den kommer alltid så fort, och jag vill hinna förbereda mig på något sätt så att jag är redo att ta emot budskapet, traditionerna som vi brukar ha osv. Men i år hann jag ingenting.

Allt sedan jag fick barn (Julia 1 ½ år) så har stunderna med Gud blivit färre och kortare och det dåliga samvetet har vuxit. Jag har många gånger upplevt att jag borde vara på gudstjänsterna mer än jag varit, för Julias sovstider har nästan alltid krockat med församlingens aktiviteter. Julia har alltid kommit före. Mitt i allt någonsans mellan blöjbyten, lösa magar, hårda magar och tre dagars feber så har min längtan efter Gud vuxit. Och den blev så stor så jag inte riktigt visste vad jag skulle göra av den.

För mig har alltid gudstjänsterna varit stunder av gemenskap med Gud, där jag har fått utrymme för min längtan och där jag har ventilerat mitt liv med Gud. Det har även skett hemma men inte lika mycket och inte just nu då livet levs så intensivt med ett litet liv som är så stort! Förstår ni?

Ja, så kom påskan och vi i familjen konstaterade att det inte skulle bli så mycket "kyrkiv" denna påsk pga det ena och det tredje och jag kände mig så dålig inför Gud. Som om jag svek Gud. För att gå i kyrkan har också varit ett sätt att hedra och ära Gud. Tänk, jag som är uppvuxen med budskap som säger att Gud hör min bön, min suck, mina andetag oberoende var jag befinner mig, jag kände mig dålig inför Gud för att jag inte kunde vara med på påskgudstjänst! Det var som om jag förnekade tron på Jesu uppståndelse och Guds ultimata kärlek! Samtidigt bar jag min växande längtan efter Gud.

Jag kom iväg på Getsemaneafon i alla fall. Det var ju alltid något, tänkte jag. Vi satt runt dukat bord och åt gemenskapsmåltid tillsammans. Fisk, bröd och vatten. Enkelt och fint. Vi fick alla små pappersrullar med bibelord på som vi läste för varann. På min lapp stod det:

"En människa ser på det som är för ögonen, men Herren ser till hjärtat" (1 Sam. 16:7).

I det ögonblicket blev jag befriad från mitt fängelse jag själv byggt. Gud såg min längtan, min kärlek till honom. Det räckte. Jag behövde inte infinna mig i kyrkan på påsksöndagen för att Gud skulle se och förstå att jag älskar honom och tror på honom och uppståndelsen. Var hade jag fått det ifrån? Ibland måste man tänka om som jag fick göra, skapa nya rum för gemenskap med Gud. Ibland blir det i gudstjänsten, ibland i lekparken. Gud ser till hjärtat. Det lever jag på länge! Glad sommar!

"I det ögonblicket blev jag befriad från mitt fängelse jag själv byggt."